

4 Redovisningslagar

4.1 Bokföringslagen

I BFL (1999:78, prop. 1998/99:130 och SOU 1996:157) finns lagregler som gäller för företagens löpande redovisning. Avsikten med BFL är att den ska tillämpas av bokförings-skyldiga personer oavsett verksamhetens form och art. De krav som BFL ställer på såväl manuell som datorbaserad redovisning är samband, fullständighet, åtkomst och bevarande. Sambandskravet syftar till att säkerställa kopplingen mellan olika länkar i bokföringssystemet. Fullständighetskravet innebär att alla affärshändelser ska bokföras och att verifikation ska finnas till varje affärshändelse. Åtkomstkravet anges i arkiveringsföreskrifterna. Kravet innebär att all räkenskapsinformation ska bevaras säkert och att registrerade bokföringsuppgifter ska vara beständiga.

Inom parentes angivna kapitel nedan ansluter till BFL:s kapitelindelning.

Definitioner (kap. 1)

I 2 § första stycket definieras ett antal viktiga begrepp. Dessa är företag, bokslutsföretag, verksamhet, moderföretag, koncern, bokföringspost, affärshändelser, verifikation och räkenskapsinformation.

Ett *företag* kan vara såväl en fysisk som en juridisk person.

Bokslutsföretag är flertalet företag med undantag för fysiska personer och HB som enbart har fysiska personer som delägare, i det fall nettoomsättningen uppgår till högst tjugo prisbasbelopp.

I andra stycket finns ett undantag från undantaget om en fysisk person har olika bokföringar för sina verksamheter.

Med *verksamhet* avses samtliga verksamheter som medför bokföringsskyldighet enligt BFL.

Moderföretag och koncern, hänvisning görs till bestämmelser i ÄRL.

Bokföringspost är varje enskild post i grundbokföring och huvudbokföring.

Affärshändelse är samtliga förändringar i storleken och sammansättningen av företagets förmögenhet som beror på företagets ekonomiska relationer med omvärlden som in- och utbetalningar, uppkomna fordringar och skulder samt egna tillskott till och uttag ur verksamheten av pengar, varor och annat.

Verifikation omfattar de uppgifter som dokumenterar en affärshändelse eller en vidtagen justering i bokföringen.

Räkenskapsinformation definieras i punkten a) genom hänvisning till ett antal lagrum i BFL, i punkten b) som avtal och andra handlingar av särskild betydelse och i punkten c) som sådana uppgifter i övrigt som gör att det ska gå att följa och förstå de enskilda bokföringsposternas behandling i bokföringen. Räkenskapsinformation är ett nytt begrepp som införts i BFL och som används som en gemensam beteckning för vissa i bokföringen förekommande sammanställningar av information. Således ställs i 7 kap. primärt kravet att räkenskapsinformation ska arkiveras.

Kretsen av bokföringsskyldiga (kap. 2)

En juridisk person är bokföringsskyldig, utom i de fall som anges nedan. Ideella föreningar, registrerade trossamfund, samfällighetsföreningar m.fl. är bokföringsskyldiga enbart om värdet av deras tillgångar överstiger 30 prisbasbelopp. Juridiska personer som bedriver näringsverksamhet eller är moderföretag i en koncern är dock alltid bokföringsskyldiga. Stiftelser är bokföringsskyldiga redan när deras tillgångar överstiger 10 prisbasbelopp. Stiftelser som bedriver näringsverksamhet, moderstiftelser liksom ett antal uppräknade slag av stiftelser är dock alltid bokföringsskyldiga. Närmare bestämmelser finns om hur värdet av tillgångarna beräknas samt om när bokföringsskyldigheten inträder.

Följande juridiska personer är inte bokföringsskyldiga:

1. Staten, kommunerna, landstingen, kommunalförbunden och regionförbunden,
2. Konkursbon, samt
3. Stiftelser vars tillgångar enligt stiftelseförordnandet får användas endast till förmån för bestämda fysiska personer.

En fysisk person som driver näringsverksamhet är bokförings-skyldig för denna verksamhet. Uthyrning av privatbostadsfastighet anses dock inte som näringsverksamhet. Ägande och brukande av näringsfastighet ska alltid anses som näringsverksamhet.

Utländska filialer är bokföringsskyldiga. Hänvisning görs till lagen om utländska filialer.

Räkenskapsår (kap. 3)

Tillåtna räkenskapsår är enligt 1 § kalenderår samt räkenskapsår som slutar 30/4, 30/6 samt 31/8. Skatteverket kan dock enligt 2 § efter ansökan medge annat räkenskapsår om synnerliga skäl föreligger, vilket kan vara fallet för svenska dotterföretag i utländska koncerner.

För byte av räkenskapsår erfordras enligt 6 § tillstånd av Skatteverket, utom när byte sker till kalenderår eller när fråga är om anpassning till gemensamt räkenskapsår i företag med flera verksamheter eller för företag i koncern.

Enligt 3 § gäller att när bokföringsskyldigheten inträder eller när räkenskapsåret läggs om, får ett räkenskapsår förkortas eller förlängas till högst arton månader. När bokföringsskyldigheten upphör får räkenskapsåret kortas.

Koncernföretag ska ha samma räkenskapsår. Skatteverket kan dock om synnerliga skäl finns medge undantag härifrån. Ett särskilt undantag finns för ett specialfall inom jordbruksverksamhet.

Finansiella företag och försäkringsföretag ska enligt 7 § ha kalenderår, om inte reglerna i 3 § om förkortat eller förlängt räkenskapsår är tillämpliga.

Bokföringsskyldighetens innebörd (kap. 4)

Bokföringsskyldigheten innebär enligt 1 § att ett företag ska

- löpande bokföra alla affärshändelser,
- se till att det finns verifikationer för alla bokföringsposter och att det finns systemdokumentation och behandlingshistorik och
- bevara räkenskapsinformation och sådan utrustning och sådana system som behövs för att presentera räkenskapsinformationen.

Ett bokslutsföretag ska dessutom upprätta en balansräkning när bokslutsskyldigheten inträder eller när grunden för en sådan skyldighet ändras, samt avsluta den löpande bokföringen enligt reglerna i 6 kap., dvs. antingen med en årsredovisning eller med ett årsbokslut.

I 2 § finns den i föregående kapitel behandlade regeln att bokföringsskyldigheten ska fullgöras på ett sätt som överensstämmer med *god redovisningssed*.

Företag som bedriver flera verksamheter ska normalt ha en bokföring för samtliga verksamheter. Undantag medges om det finns särskilda skäl och är förenligt med god redovisningssed.

Ett företag får ha gemensam bokföring med ett annat företag för en gemensamt bedriven verksamhet, om det är förenligt med god redovisningssed.

Redovisningsvalutan är svenska kronor. I vissa företag som AB, Ek.för. m.fl. får redovisningsvalutan istället vara euro. Om ett sådant företag bytt redovisningsvaluta till euro får byte tillbaka till svenska kronor göras endast efter tillstånd från Skatteverket. En filial i ett annat land får alltid ha det landets valuta som redovisningsvaluta.

Löpande bokföring och verifikationer (kap. 5)

I kapitlet finns lagregler för grundbokföring och huvudbokföring. Genom denna ska det vara möjligt att överblicka verksamhetens förlopp, ställning och resultat. Vidare behandlas i kapitlet tidpunkten för bokföring, med uppdelning på kontanta in- och utbetalningar samt andra affärshändelser såsom inköp och försäljning på kredit. Vidare krävs att bokslutstransaktioner, varigenom inkomster och utgifter periodiseras, ska bokföras när den löpande bokföringen avslutas. Regler finns också om att sidoordnad bokföring vid behov ska föras samt om rättelse av bokföringspost. Hit hörande frågor behandlas närmare i avsnitt 12.1 Löpande bokföring (BFNAR 2001:2).

Regler om verifikationer finns i 6–9 §§. Dessa regler behandlas närmare i avsnitt 41.1 Verifikationer (BFNAR 2000:6).

Hur den löpande bokföringen avslutas (kap. 6)

I 1 § regleras vilka företag som är skyldiga att lämna en årsredovisning enligt ÅRL. Detta gäller AB, Ek.för., HB som har en eller flera juridiska personer som delägare, företag som omfattas av ÅRKL och ÅRFL, vissa stiftelser, bokslutsföretag i vilka antalet anställda uppgått till mer än 10 (beräknat på

visst sätt) eller nettovärdet av tillgångarna uppgått till mer än 24 miljoner kronor samt företag som är moderföretag i koncern med motsvarande storleksmått som för bokslutsföretag tillämpat på koncernen.

Andra bokslutsföretag får upprätta årsredovisning men behöver enbart upprätta årsbokslut. Av 4 § framgår vilka bestämmelser i ÅRL som i sistnämnda fall ska tillämpas. Av 5–9 §§ framgår vilka tilläggsupplysningar som ska lämnas. Varje sammandragen post i balansräkningen måste specificeras.

Indirekt följer att företag som inte är bokslutsföretag inte är skyldiga att avsluta den löpande bokföringen. Observera dock att skattemässigt måste dock en form av bokslut upprättas i deklarationen med stöd av 14 kap. 2 § IL.

BFN har i BFNAR 2002:5 uttalat sig om innebörden av begreppen årsbokslut och årsredovisning. Begreppen kan endast användas med den innebörd de har i BFL respektive ÅRL. Det innebär att om ett företag upprättat ett årsbokslut utan att vara skyldig att göra det måste följa bestämmelserna i BFL om årsbokslut. Motsvarande gäller om ett företag upprättat en årsredovisning istället för ett årsbokslut.

Enligt 10 § ska årsbokslutet fastställas så snart det kan ske, dock senast sex månader, för stiftelser fyra månader, efter räkenskapsårets utgång.

Arkivering av räkenskapsinformation m.m. (kap. 7)

Räkenskapsinformation ska bevaras i vanlig läsbar form (dokument), i mikroskrift eller i annan form som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas med tekniskt hjälpmedel (maskinläsbart medium) och som genom omedelbar utskrift kan tas fram som dokument eller mikroskrift. Mottaget material ska bevaras i det skick det hade när det ankom till företaget. Av företaget upprättat material ska bevaras i det skick materialet fick när räkenskapsinformationen sammanställdes.

Dokument, mikroskrift och maskinläsbara medier ska vara varaktiga och lätt åtkomliga. De ska enligt 2 § förvaras i Sverige i ordnat skick och på betryggande och överskådligt sätt, och under en tidsperiod omfattande tio år efter utgången av räkenskapsåret.

De efterföljande 3–7 §§ innehåller undantagsstadganden avseende tillfällig förvaring av verifikation utomlands, utom-

lands placerad utrustning m.m. (anmälan och tillstånd), filial i utlandet, överföring av räkenskapsinformation från maskinläsbart medium till annan form samt förstöring av räkenskapsmaterial inom tioårsperioden.

Dessa frågor behandlas närmare i avsnitt 40.1 Räkenskapsinformation och dess arkivering (BFNAR 2000:5).

Utvecklandet av god redovisningssed (kap. 8)

BFN har enligt 1 § första stycket det övergripande ansvaret för normgivningen på redovisningsområdet i Sverige för företag som omfattas av ÅRL. Även Redovisningsrådet utpekats i förarbetena som kvalificerad normgivare och ansvarar för frågor som har med års- och koncernredovisning för publika företag att göra. BFN har dock en i förhållande till Redovisningsrådet överordnad ställning. BFN ska således ingripa med uttalanden om behövlig normgivning inte kommer till stånd, om uttalanden eller rekommendationer från Redovisningsrådet strider mot lag eller bindande föreskrift eller om Redovisningsrådets normgivning ur allmän synpunkt är otillfredsställande.

FI ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed för företag som omfattas av ÅRKL och ÅRFL. Härutöver har regeringen bemyndigat FI att meddela föreskrifter om redovisning för de finansiella företagen.

Överklagande (kap. 9)

En myndighets beslut enligt BFL får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

4.2 Årsredovisningslagen

Allmänt

ÅRL (1995:1554, prop. 1995/96:10 och SOU 1994:17) innebär att den svenska redovisningslagstiftningen anpassats till EG:s regelverk på redovisningsområdet. Regelverket består av bl.a. de fjärde och sjunde bolagsdirektiven, varvid det fjärde direktivet behandlar bestämmelser om årsredovisning i vissa juridiska personer och det sjunde direktivet innehåller bestämmelser om koncernredovisning. Direktiven innehåller ett antal tvingande bestämmelser som i vissa avseenden är mycket detaljerade. Direktivens innehåll har därför medfört att ÅRL i vissa avseenden framstår som omfattande och detaljerad.

Inom parentes angivna kapitel nedan ansluter till ÅRL:s kapitelindelning.

Inledande bestämmelser (kap. 1)

Genom ändring i samband med att nuvarande BFL infördes har ÅRL:s tillämpningsområde nu definierats så att det omfattar de företag som enligt 6 kap. 1 § BFL ska upprätta årsredovisning.

Företag definieras som fysiska eller juridiska personer som direkt eller indirekt omfattas av en årsredovisning, en koncernredovisning eller en delårsrapport. Definitionen är som synes inte lika generell som motsvarande definition i BFL.

Koncern utgörs av moderföretag och dotterföretag där mer än 50 % av rösterna i ett dotterföretag ägs av moderbolaget, ensamt eller tillsammans med andra dotterföretag. Vidare föreligger koncern om ett moderföretag ensamt eller genom ett dotterföretag äger andelar i ett annat företag och genom avtal eller på annat sätt förfogar över mer än hälften av rösterna, eller får tillsätta mer än hälften av styrelseledamöterna eller på något sätt har ett bestämmande inflytande.

Intresseföretag är ett företag i vilket ett annat företag ensamt eller tillsammans med sina dotterföretag äger andelar genom vilka det har ett betydande inflytande över dess driftsmässiga och finansiella styrning samt att ägandet utgör ett led i en varaktig förbindelse. Om ägandet uppgår till minst 20 % av rösterna anses företaget vara ett intresseföretag, om inget annat framgår av omständigheterna.

Allmänna bestämmelser om årsredovisning (kap. 2)

En årsredovisning ska bestå av en balansräkning, en resultaträkning, noter och en förvaltningsberättelse. Dessutom ska en finansieringsanalys lämnas om tillgångarnas nettovärde överstiger 1000 prisbasbelopp, antalet anställda de senaste två räkenskapsåren i medeltal överstigit 200 eller företagets aktier eller skuldebrev är noterade vid börs eller auktoriserad marknadsplats.

Årsredovisningen ska upprättas på ett överskådligt sätt och i enlighet med god redovisningssed. Vidare ska balansräkningen, resultaträkningen och noterna upprättas som en helhet och ge en rättvisande bild av företagets ställning och resultat. Ett antal grundläggande redovisningsprinciper ska tillämpas. Begreppen god redovisningssed och rättvisande bild, liksom de

grundläggande redovisningsprinciperna, har närmare kommenterats i föregående kapitel.

Årsredovisningen ska avfattas på svenska och beloppen ska anges i företagets redovisningsvaluta enligt BFL. Vid övergång till euro ska balansräkningen för föregående räkenskapsår räknas om enligt den kurs som fastställts av Europeiska centralbanken för räkenskapsårets sista bankdag. Den omräknade balansräkningen ska utgöra ingående balans för det nya räkenskapsåret.

Regler om vem som ska underteckna en årsredovisning för olika företagsformer finns i 7 §. I företag som företräds av en styrelse ska den undertecknas av samtliga styrelseledamöter, och av VD om sådan finns. I HB undertecknas den av samtliga obegränsat ansvariga delägare och i övriga företag av den redovisningsskyldige eller dennes ställföreträdare. Av årsredovisningen ska framgå den dag som den undertecknades.

Balansräkning och resultaträkning (kap. 3)

Balansräkningen får enbart upprättas i kontoform medan resultaträkningen får upprättas i rapportform antingen med kostnadsslagsindelning eller med funktionsindelning. Posterna ska tas upp var för sig i den ordningsföljd som anges för respektive uppställningsform. För poster som föregås av arabiska siffror ska de avvikelser göras som föranleds av verksamhetens särskilda inriktning, vidare får sammanslagning av dessa poster göras under vissa förutsättningar. Jämförelseposter från närmast föregående räkenskapsår ska anges.

Företag får dela upp anläggningstillgångar och omsättningstillgångar samt skulder och avsättningar i kortfristiga och långfristiga poster om det är förenligt med god redovisningssed och rättvisande bild. Med företag avses i detta sammanhang

- företag som omfattas av en koncernredovisning som upprättas med tillämpning av internationella redovisningsstandarder,
- andra företag vars andelar eller skuldebrev är noterade vid en börs inom EES-området.

Större belopp som ingår i posterna Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter och Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter ska specificeras. Undantag härifrån medges för små företag, s.k. 10/24-företag, i vilka antalet anställda uppgår till

högst tio och tillgångarnas nettovärde uppgår till högst 24 miljoner kr.

Enligt 9 § ska som avsättningar redovisas sådana förpliktelser som är hänförliga till räkenskapsåret eller tidigare räkenskapsår och som på balansdagen är säkra eller sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller till den tidpunkt då de ska infrias. I balansräkningen redovisas avsättningar under tre underrubriker, (1) avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser, (2) avsättningar för skatter och (3) övriga avsättningar. Större delposter under Övriga avsättningar ska specificeras utom i små företag.

Under vissa förutsättningar kan andra företag än stora företag (sådana som måste lämna finansieringsanalys) lämna resultaträkning i förkortad form. Uppgift måste då, om inte Bolagsverket medger undantag, lämnas om nettoomsättningen. Denna ska omfatta intäkter från försålda varor och utförda tjänster som ingår i företagets normala verksamhet, med avdrag för rabatter, mervärdesskatt och annan skatt som är direkt knuten till omsättningen.

Värderingsregler (kap. 4)

Definitioner

I 1 § definieras anläggningstillgång som tillgång som är avsedd att stadigvarande brukas eller innehas i verksamheten. Med omsättningstillgång förstås annan tillgång. Enligt ett undantagsstadgande får, om företaget drivs av enskild person eller dödsbo, djur i jordbruk eller renskötsel anses som omsättningstillgång oavsett avsikten med innehavet.

Immateriella anläggningstillgångar

Utgifter för FoU och liknande arbeten av väsentlig betydelse för rörelsen under kommande år *får* enligt 2 § tas upp som immateriell anläggningstillgång. Detsamma gäller utgifter för koncessioner, patent, licenser, varumärken, hyresrätter och liknande rättigheter och tillgångar samt ersättning som vid förvärv av rörelse överstiger det behållna värdet av de tillgångar som förvärvats och de skulder som övertagits (goodwill). Nyttjandeperioden för immateriella anläggningstillgångar ska uppgå till högst fem år, om inte annan längre tid med rimlig grad av säkerhet kan fastställas.

Anskaffningsvärde samt av-, ned- och uppskrivning av materiella och finansiella anläggningstillgångar

I anskaffningsvärdet för en anläggningstillgång ska för en förvärvad tillgång ingå, utöver inköpspriset, utgifter som är direkt hänförliga till förvärvet. För en tillverkad tillgång ingår såväl kostnader som direkt kan hänföras till produktionen av tillgången som en skälighetsandel av indirekta kostnader. Ränta på kapital som lånats för att finansiera tillgången *får* räknas in i anskaffningsvärdet till den del den belöper på tillverkningsperioden, Likaså *får* värdehöjande förbättringar av en tillgång räknas in i anskaffningsvärdet.

Anläggningstillgångar med begränsad nyttjandeperiod ska skrivas av systematiskt under denna period. Har en materiell anläggningstillgång på balansdagen ett lägre verkligt värde än anskaffningsvärdet efter avdrag för sådana systematiska avskrivningar, och värdenedgången kan antas vara bestående, ska nedskrivning göras. För finansiella anläggningstillgångar får nedskrivning göras även om värdenedgången inte kan antas vara bestående. En nedskrivning ska återföras när det inte längre finns skäl för den.

Ett aktiebolags eller en ekonomisk förenings materiella eller finansiella anläggningstillgångar som har ett bestående värde som väsentligt överstiger det värde som följer av ovannämnda regler, får enligt 6 § tas upp till högst detta värde. Uppskrivningsbeloppet får bara användas för avsättning till en uppskrivningsfond, eller i AB för ökning av aktiekapitalet genom fondemission eller nyemission. Det uppskrivna värdet läggs till grund för av- och nedskrivningar. I 7 § finns regler om ianspråktagande av uppskrivningsfonden och i 8 § regler om hur av- och nedskrivningar samt avyttringar av en tillgång påverkar uppskrivningsfonden.

Värdering av omsättnings-tillgångar

Enligt 9 § ska omsättningstillgångar, om de inte avser pågående arbeten och värderas till upparbetad andel av uppdragsinkomsten eller avser sådana tillgångar som får värderas till bestämd mängd och fast värde, tas upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet. I paragrafen definieras nettoförsäljningsvärdet och återanskaffningsvärdet. Vidare finns en regel om att en fysisk person eller ett dödsbo får värdera djur i jordbruk eller renskötsel till det värde som fastställs av Skatteverket.

Anskaffningsvärdet för varulager av likartade tillgångar får beräknas enligt FIFO, enligt vägda genomsnittspriser eller någon annan liknande princip.

**Värdering av
pågående arbeten**

Enligt 10 § får pågående arbeten värderas över anskaffningsvärdet, om det finns särskilda skäl och är förenligt med god redovisningssed och kravet på rättvisande bild. Enligt författning kommentaren avser bestämmelsen olika slag av entreprenadarbeten liksom tjänsteuppdrag. För närmare riktlinjer om tillämpningen hänvisas till rekommendationer från normgivande organ, och i Sverige finns nu rekommendationer avseende såväl entreprenadarbeten (RR 10) och tjänsteuppdrag (RR 11 och BFNAR 2003:3).

**Omräkning av
fordringar och
skulder**

Fordringar och skulder i annan valuta än redovisningsvalutan *får* omräknas till redovisningsvalutan enligt växelkursen på balansdagen, om detta är förenligt med god redovisningssed och rättvisande bild. Enligt RR 8 punkt 7 ska monetära tillgångar och skulder i utländsk valuta redovisas i rapportvalutan omräknade enligt balansdagskurs, se avsnitt 12.

**Värdering av
finansiella
instrument**

I 14 a–e §§ i ÅRL finns regler om värdering av finansiella instrument. Reglerna utgör en implementering av EG:s ändringsdirektiv från maj 2001 om värdering av finansiella instrument till verkligt värde. EG-direktivet utgår från IAS 39. Direktivet ger medlemsländerna option att tillåta eller föreskriva att reglerna ska gälla för alla eller vissa företag. Regeringen valde att göra redovisningsreglerna frivilliga för icke-finansiella företag och obligatoriska för de finansiella företagen.

Enligt 14 a § får derivatinstrument och andra finansiella instrument tas upp till sitt verkliga värde, dock inte sådana instrument som omnämns i 14 b § för vilka en värdering till verkligt värde inte ansetts tekniskt lämplig. Bland tillgångar som räknas upp i 14 b § är finansiella tillgångar som hålls till förfall och som inte är derivatinstrument, lånefordringar och andra fordringar som härrör från företaget och som inte innehas för handelsändamål, skulder, med undantag för skulder som ingår som en del i en handelsportfölj m.m. Allmänt gäller att värdering till verkligt värde inte får ske om en sådan värdering inte skulle ge ett tillförlitligt värde. I 14 c § anges i vilka fall instrument i råvaror ska anses som derivatinstrument.

Enligt 14 d § ska värdeförändringar som huvudregel redovisas i resultaträkningen. I vissa fall ska dock värdeförändringen i stället redovisas i en fond för verkligt värde, vilket gäller när värdeförändringen gäller ett säkringsinstrument och de tillämpade principerna för säkringsredovisning tillåter det och när värdeförändringen avser en monetär post som är en del av

företagets nettoinvestering i en utländsk enhet. Vidare får en värdeförändring på en finansiell tillgång som inte innehas för handelsändamål och inte heller är ett derivatinstrument redovisas i fonden för verkligt värde. 14 e § innehåller regler om säkringsredovisning i de fall som säkringsinstrumentet värderas till verkligt värde, varvid även den säkrade posten ska värderas till verkligt värde.

Värdering av vissa tillgångar till verkligt värde

Enligt 14 f § får företag som avses i 3 kap. 4 a § andra stycket ta upp biologiska tillgångar, förvaltningsfastigheter och andra materiella tillgångar samt immateriella tillgångar till verkligt värde om det är förenligt med god redovisningssed och rättvisande bild. Verkligt värde bestäms på grundval av tillgångens marknadsvärde.

I 14 g § finns regler om hur värdeförändringar avseende tillgångar enligt 14 f § ska redovisas

Bestämmelserna i 14 f och 14 g §§ får tillämpas först för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2005.

Tilläggsupplysningar (kap. 5)

Upplysningarna ska normalt lämnas i noter men kan lämnas i balans- och resultaträkningen om inte kravet på överskådlighet äventyras. Uppgifter ska lämnas om

- Värderings- och omräkningsprinciper
- Anläggningstillgångar
- Taxeringsvärden
- Finansiella instrument
- Uppskrivningsfond och fond för verkligt värde
- Nettoomsättningens fördelning
- Inköp och försäljning inom koncernföretag
- Uppgifter om dotterföretag och intresseföretag
- Kortfristiga och långfristiga balansposter
- Ställda säkerheter
- Lån till ledande befattningshavare
- Konvertibla lån
- Aktiebolags eller ekonomisk förenings egna kapital

- Skatter
- Medelantalet anställda
- Sjukfrånvaro
- Löner, ersättningar för tantiem och till revisorer (AB) samt sociala kostnader
- Pensioner och liknande förmåner samt avtal om avgångsvederlag för styrelseledamöter, VD och ledande befattningshavare
- Moderföretag
- Särskilt om europabolag

Förvaltningsberättelse och finansieringsanalys (kap. 6)

Förvaltningsberättelsen ska innehålla en rättvisande översikt över utvecklingen av företagets verksamhet, ställning och resultat. Härutöver ska uppgifter lämnas förhållanden och händelser, under och efter räkenskapsårets utgång, som är viktiga för att bedöma företagets resultat och ställning. Vidare ska en prognos om företagets förväntade framtida utveckling lämnas. Uppgift ska lämnas om företagets verksamhet inom forskning och utveckling, om utländska filialer samt om innehav, köp och försäljning m.m. av egna aktier.

I AB och Ek.för. ska även lämnas förslag till dispositioner av bolagets eller föreningens vinst- och förlust samt om överföringar från fritt till bundet eget kapital. För Ek.för. tillkommer uppgifter om förändringar i medlemsantal, insatsbelopp som ska återbetalas, rätt till utdelning på förlagsinsatser samt om uppsagda förlagsinsatser.

I finansieringsanalysen ska redovisas företagets finansiering och kapitalinvesteringar.

Koncernredovisning (kap. 7)

Syftet med koncernredovisningen är att ge intressenterna information om koncernens ställning och resultatutveckling. Vidare utgör koncernredovisningen underlag för beräkningen av koncernens utdelningsbara medel. Ur kapitalmarknadsperspektivet är det koncernens årsredovisning som är av intresse.

I kapitlet ges bestämmelser om vilka som är skyldiga att upprätta koncernredovisning. Vad gäller koncernredovisningens delar, redovisningsprinciper m.m. föreligger ingen skillnad

mot vad som gäller för det enskilda företaget. Som huvudregel ska de värderingsprinciper som moderföretaget tillämpar i årsredovisningen även tillämpas i koncernredovisningen. Om det finns särskilda skäl får dock andra värderingsprinciper tillämpas, men det måste dock vara värderingsprinciper som finns i ÅRL.

I koncernredovisningen ska fordringar och skulder mellan koncernföretag, liksom internvinster, elimineras i koncernbalansräkningen. Intäkter och kostnader som hänför sig till transaktioner mellan koncernföretag, liksom förändring av internvinst under räkenskapsåret, ska elimineras i koncernresultatredovisningen.

Metoder för inräknande av dotterföretag i koncernredovisningen är förvärvsmetoden, och om särskilda förutsättningar föreligger, poolningsmetoden eller kapitalandelsmetoden. Intresseföretag inräknas i koncernredovisningen enligt kapitalandelsmetoden eller i vissa fall klyvningsmetoden.

Av 32 § framgår att ett företag som omfattas av EG:s förordning nr 1606/2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder ska tillämpa enbart vissa uppräknade bestämmelser i 7 kap. Av 33 § framgår vidare att även andra företag än de som omfattas av 32 § får tillämpa motsvarande bestämmelser.

Redovisningsrådets rekommendation RR 1 Koncernredovisning behandlas i avsnitt 6 Koncernredovisning.

Offentliggörande (kap. 8)

Registreringsmyndighet är Bolagsverket, utom för stiftelser där det är tillsynsmyndigheten.

Årsredovisningen ska lämnas till revisorerna:

- senast sex veckor före ordinarie bolagsstämma (AB)
- senast en månad före ordinarie föreningsstämma (Ek.för)
- senast fyra månader efter räkenskapsårets utgång (Övriga företag)

Bestyrkta kopior av årsredovisningen ska ha inkommit till registreringsmyndigheten eller hållas tillgängliga hos företaget:

- inom en månad efter bolagsstämman eller föreningsstämman

- inom sex månader efter utgången av räkenskapsåret (HB med jur. person som delägare, stiftelse och övriga företag).

Regler om påförande av förseningsavgift för AB finns i 5–11 §§. Om kopia av årsredovisning och revisionsberättelse inte insänts inom femton månader efter räkenskapsårets utgång uppkommer personligt betalningsansvar för styrelseledamöter och VD. Vite kan påföras den som är skyldig att inge handling till registreringsmyndigheten. Regler för publicering av årsredovisningen finns i 14 och 15 §§.

Delårsrapport (kap. 9)

Delårsrapport måste lämnas av företag eller koncerner som är skyldiga att avlämna finansieringsanalys samt av företag som tillämpar ÅRKL och ÅRFL och som är skyldiga att upprätta koncernredovisning.

Minst en delrapport ska upprättas under ett räkenskapsår. Den ska omfatta en period på minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret.

För närmare uppgifter om innehåll i delårsrapporten, se avsnitt 24.

Överklagande (kap. 10)

Beslut av registreringsmyndigheten överklagas hos allmän domstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

4.3 Lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag

ÅRKL (1995:1559, prop. 1995/96:10 och SOU 1994:17) utgår från EG:s direktiv om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut.

Lagstiftningstekniken i ÅRKL är jämfört med ÅRL speciell såtillvida att en stor del av direktivets bestämmelser, även tvingande sådana, genomförs i form av föreskrifter från FI. ÅRKL har i sin utformning så långt möjligt anknutit till ÅRL och sedan kompletterats med tillkommande regler.

I kap. 3 finns regler om balansräkning och resultaträkning. Värt att notera är att bankdirektivet innehåller en uppställningsform för balansräkningen som motsvarar vår tidigare likviditetsordning. Detta ger den något speciella ordningen att vanliga företag och försäkringsföretag använder en balans-

räkning med en viss likviditetsordning, medan kreditinstitut använder en annan med motsatt ordning. Överslagsvis ca hälften av posterna i balans- och resultaträkningen innehåller branschspecifika poster.

Bland tillgångarna kan nämnas Belåningsbara Statsskuldsväxlar, Utlåning, Obligationer och Andra räntebärande värdepapper, Aktier och andelar samt Övriga tillgångar. I sistnämnda post redovisas exempelvis derivatinstrument med positiva värden i det fall dessa värderas till verkliga värden. Bland skulderna återfinns poster som In- och upplåning från allmänheten, Emitterade värdepapper och Övriga skulder. Som övrig skuld redovisas derivatinstrument med negativa värden om värdering sker till verkligt värde.

Resultaträkningen omfattar inledningsvis sex poster: Räntentäkter, Leasingintäkter, Räntekostnader, Erhållna utdelningar, Provisionsintäkter och Provisionskostnader, som tillsammans ger Nettoresultat av finansiella transaktioner.

I kap. 4 finns värderingsreglerna, och i 1 § finns en uppräknig av de paragrafer i ÅRL som även tillämpas i ÅRKL.

I efterföljande paragrafer ges särskilda bestämmelser för ÅRKL, i

- 2 § regler för uppskrivningar, uppskrivningsfond och värdering av tillgångar
- 3 § vad som är finansiella anläggningstillgångar
- 5 § periodisering av överkurs och underkurs
- 6 § omräkning av tillgångar och skulder
- 8 § värdering av tillgångar och skulder i utländsk valuta

Reglerna om periodisering av överkurs och underkurs samt om värdering av tillgångar och skulder i utländsk valuta gäller fortsättningsvis i de fall posterna inte tas upp till sitt verkliga värde.

FI:s senaste föreskrifter finns i FFFS 2004:20.

4.4 Lagen om årsredovisning i försäkringsföretag

ÅRFL (1995:1560, prop. 1995/96:10 och SOU 1994:17) utgår från EG:s direktiv om årsbokslut och sammanställd redovisning för försäkringsföretag.

Lagstiftningen om försäkringsrörelse är för närvarande under utredning inom EG, och på redovisningsområdet pågår inom IASB arbete med att ta fram redovisningsrekommendationer för försäkringsverksamhet. En rekommendation med värderingsregler beräknas vara färdig tidigast 2006.

Förutsättningarna för bedrivande av försäkringsrörelse regleras i Försäkringsrörelselagen (1982:713). Direkt livförsäkringsrörelse får förenas med direkt skadeförsäkringsrörelse endast avseende sjuk- och olycksfallsförsäkring samt med återförsäkring (indirekt försäkring) härav. Bestämmelserna medför att skade- respektive livförsäkringsrörelse oftast bedrivs i skilda bolag. Om verksamheterna bedrivs i samma bolag skall de hållas åtskilda.

Reglerna i kap. 1 och 2 har i huvudsak samma utformning som i ÅRKL.

Kap. 3 innehåller regler om balansräkning och resultaträkning. ÅRFL har posterna i balansräkningen uppställda i samma likviditetsordning som ÅRL. En branschspecifik och väsentlig tillgångspost i ett försäkringsföretag utgör Placeringstillgångar (C). Den består av I Byggnader och mark, II Placeringar i koncernföretag och intresseföretag, III Andra finansiella placeringstillgångar samt IV Depåer hos företag som avgivit återförsäkring. Av dessa har rubrikerna II och III en ytterligare underindelning i poster som föregås av arabiska siffror. På skuldsidan återfinns branschspecifika poster som Avsättningar. Det är framförallt fråga om olika poster under Försäkringstekniska avsättningar (EE). En speciell post för livförsäkringsbolagen är Återbäringsmedel (DD), med underindelning I–V. Posten avser medel som fördelats för försäkringstagarnas räkning. De är dock inte slutligt garanterade försäkringstagarna utan kan tas i anspråk av försäkringsföretaget för täckande av förlust.

Resultaträkningen har en komplex struktur. Den är indelad i tre separata delar, I Teknisk redovisning av skadeförsäkringsrörelse, II Teknisk redovisning av livförsäkringsrörelse och III Icke-Teknisk redovisning. Avsikten är att först fastställa det försäkringstekniska resultatet för skadeförsäkring respektive livförsäkring. Som framgått ovan redovisas dessa i regel i skilda bolag, varför resultaträkningen i det enskilda bolaget blir mindre komplex. Resultatet överförs sedan till den Icke-tekniska delen, som i övrigt främst innehåller poster som hittills redovisats som finansrörelse hos skadeförsäkringsbolag,

övriga intäkter och kostnader, extraordinära poster samt bokslutsdispositioner och skatt.

Värderingsreglerna i kap. 4 hänvisar inledningsvis till de paragrafer i ÅRL som även ska tillämpas i ÅRFL. Därefter behandlas i 2 § avvikelserna från ÅRL. Främst gäller detta av- och nedskrivningsreglerna för placeringstillgångar. I tidigare praxis har dessa behandlats som omsättningstillgångar. Enligt ÅRFL utgör de anläggningstillgångar. Liksom i ÅRL får finansiella anläggningstillgångar skrivas ned även om värdenedgången inte är varaktig. För andra finansiella placeringstillgångar i form av aktier och andelar (CIII:1) har regeringen utnyttjat en optionsmöjlighet i direktiven: dessa ska skrivas ned även om värdenedgången inte är varaktig.

Balansräkningen för försäkringsföretag innehåller ingen uppdelning på anläggningstillgångar respektive omsättningstillgångar, men genom hänvisningen i 1 § görs värderingsreglerna i ÅRL tillämpliga. Vid värderingen måste därför en bedömning göras av respektive posts karaktär. Nämnda av- och nedskrivningsregler tillämpas när placeringstillgångar värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet.

Enligt 4 § ska periodisering ske av överkurs och underkurs för räntebärande värdepapper eller lånefordringar.

Enligt 5 § kan flertalet placeringstillgångar även värderas till verkligt värde. Sådan värdering skall alltid ske för sådana placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisken (D). Enligt 6 § skall vinster och förluster som uppkommer på grund av en sådan värdering redovisas var för sig i resultaträkningen. Dessutom skall vinst som uppkommer vid tillämpning av 5 § till följd av att verkligt värde överstiger det bokförda värdet avsättas till en fond för orealiserade vinster.

Av 7 § framgår att om placeringstillgångar (C) i balansräkningen värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet, ska upplysning om värdering till verkligt värde lämnas i en not.

Vidare finns i 8 § särskilda regler om att förutbetalda anskaffningskostnader under vissa förutsättningar ska aktiveras. Enligt 9 § ska försäkringstekniska avsättningar tas upp i balansräkningen i enlighet med beräknings sättet i försäkringsrörelselagen.

FI:s senaste föreskrifter finns i FFFS 2004:21.

4.5 EG-rätten

Sveriges anslutning till EG medför att tvingande bestämmelser i av EG utfärdade förordningar får direkt ställning av lag medan direktiven ska införas genom nationell lagstiftning inom föreskriven tid.

EG har på bolagsrättens område bland annat utfärdat två direktiv som behandlar redovisningsfrågor. Direktiven har som syfte att i medlemsstaterna skapa en minsta gemensamma skyddsnivå för delägare, borgenärer och andra som har förbindelser med ett företag.

Det fjärde bolagsdirektivet tillkom 1978 och behandlar skyldigheten att upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelse i bolag med begränsat delägaransvar. Den övergripande principen i direktivet är att årsbokslutet ska ge en rättvisande bild av bolagets ställning och resultat. I direktivet föreskrivs ett antal standardiserade uppställningsformer för balans- och resultaträkningarna liksom enhetliga regler för värdering och tilläggsinformation.

Det sjunde bolagsdirektivet som antogs 1983 behandlar skyldigheten att upprätta koncernredovisning. Syftet med direktivet är att uppställa enhetliga krav på koncernredovisning så att intressenterna lättare kan bedöma koncernens ställning och resultat. Direktivet reglerar bl.a. vilka krav som ska vara uppfyllda för att företag ska tas in i en koncernredovisning, vilka moderbolag som ska upprätta koncernredovisning samt hur dotterföretag och intresseföretag ska räknas in i koncernredovisningen.

Direktivens artiklar är inte sällan komplicerade och svårtolkade för en svensk läsare. Ofta är de resultaten av kompromisser och försök att jämka samman skilda redovisningsrättsliga system som finns i olika medlemsstater. Implementering och tolkning av direktiven försvåras dessutom av att direktiven saknar förarbeten av de slag som förekommer i svensk lagstiftning. De enda officiella motivuttalanden som finns är de förhållandevis kortfattade och allmänt hållna ingresser som vanligen inleder direktiven. I samband med tillkomsten av det fjärde bolagsdirektivet bildades EG:s kontaktkommitté för redovisningsfrågor. Kontaktkommittén som består av representanter för medlemsstaterna och kommissionen har till uppgift att underlätta implementeringen av direktivet i de olika medlemsländerna och även ge råd om

tillägg eller ändringar i direktiven. Kontaktkommitténs uttalanden kan på enstaka områden ge viss vägledning men de måste användas med stor varsamhet. Det är enbart EG-domstolen som är behörig att göra rättsligt auktoritativa uttalanden om innebörden i direktiven.

Vägledande prejudikat från Europadomstolen är inte särskilt frekventa. Hittills avgjorda domar har inneburit en prövning av innebörden av de grundläggande principerna i artikel 31 och innebörden av bestämmelserna om en rättvisande bild. Domarna visar på att EG-domstolen tillämpar redovisningsreglerna i det fjärde bolagsdirektivet på ett oformalistiskt sätt och satt principen om att redovisningen ska återspegla den ekonomiska verkligheten främst.

Som framgått har ÅRKL sin grund i EG:s s.k. bankdirektiv och ÅRFL sin grund i det s.k. försäkringsdirektivet.

Under senare tid har en förordning beslutats samt beslut fattats om ändring av EG:s redovisningsdirektiv Implementering har skett enligt följande:

- Direktiv 2001/65/EG, det s.k. ändringsdirektivet enligt vilket finansiella instrument får värderas till verkligt värde. Ändringsdirektivet har implementerats från och med 1 jan. 2004 i Sverige.
- Förordning 1606/2002/EG, enligt vilken företag vars aktier eller skuldebrev är noterade är skyldiga att från och med 2005, eller i vissa fall 2007, lämna koncernredovisning med tillämpning av från EG godkända IAS-rekommendationer. Med stöd av förordning 1725/2003/EG har godkända rekommendationer publicerats i Europeiska unionens officiella tidning L 261 den 13 okt. 2003. Innan rekommendationerna godkänns av EG-kommissionen granskas de av en teknisk kommitté bestående av redovisningsexperter, European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG), varefter de underställs en politisk kommitté, Accounting Regulatory Committee (ARC). Förordningen ger också medlemsländerna möjlighet att tillåta eller kräva att nämnda företag utarbetar sin årsredovisning enligt IAS-rekommendationerna eller att andra företag utarbetar sin koncernredovisning och/eller årsredovisning enligt IAS-rekommendationerna. Förordningen har implementerats från och med 1 januari 2005.

- Direktiv 2003/51/EG, det s.k. moderniseringsdirektivet enligt vilket medlemsländerna får tillåta eller fordra att även andra tillgångar än finansiella instrument värderas till verkligt värde. Direktivet har implementerats från och med 1 januari 2005 men bestämmelserna får tillämpas först för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2005.